

OBORA (134) *sb f*

Oba o oraz a jasne.

*sg N obora (19). ◇ G obory (49). ◇ A oborę (4). ◇ L oborze (32). ◇ pl N obory (5). ◇ G obór (4); -ór (1), -(o)r (3). ◇ A obory (12). ◇ I oborami (1). ◇ L oborách (8); -ách (5), -ach (3); -ách *RejPos*, *RejZwierc* (3); -ach *BibRadz*; -ách : -ach *GostGosp* (1:2).*

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. *Pomieszczenie dla bydła (budynek lub ogrodzenie); stabulum Murm, BartBydrg, Cn, Vulg; saeptum PolAnt, Mącz, Cn; grex PolAnt, Vulg; pecuaria Mącz, Cn; caula, ovile PolAnt; bostar, mandra Mącz (118) : ZapWar 1534 nr 2410, 1546 nr 2582; Foresta, locus, ubi ferae inhabitant, obora BartBydrg 60, 20; BielKom A2v; GliczKsiąż C7; RejWiz 187; IEdney pániey pokąsał/ Wilk w oborze Owce/ Woyt powieda Wilkołek/ niech mowi kto co chce. RejFig Bb3; RejZwierz 107; Mącz 207a, 286a [2 r.], 383d; RejPos 253v; NAfzy kmiecie dawáli nieznośne pobory Muśiał ná to drugi zbyć/ dwu wołu z obory. BielSat L4 [idem BielSjem]; Przywodźże do nich [do stawków] Gnoiową wodę/ która od chłopów z Obór idzie. Strum O3v; KochFr 105; BielSjem 27; Mąką żyto przedawác do Gdańfká/ wielki pożytek: bo otręby wżyśtkie zořtawáią/ ktoremi dobytek ná oborze bárzo wielce będzie fie mógł przychowywác: iáko ćielętá/ źrzebiętá/ świnie/ gęśi/ y wżyśtek dobytek *GostGosp* 110, 48 [2 r.], 52, 80, 82, 108 [2 r.] (11); *KmitaSpit* A3; Závŕze kwili łásiády/ wřtáwnie wydźiera Chude łzkápy/ nońáte z obory wywiera. *KlonWor* 14, 22, 35 [2 r.]; [Obora z płota, z wroty źerdzianemi, przykryta. *InwZiemKrak* 1576/29].*

obora czyja [w tym: pron poss (12), G sb (1)] (13): Iakom ya przesch schyna swoyego yana kothory [!] nye wyschethl schdomv mego any wzyal dw owyecz zobory slychathnego Iana byerachy Gwalthem *ZapWar* 1527 nr 2533, 1503 nr 1947, 1510 nr 2072, 1512 nr 2105, 1534 nr 2410, 1543 nr 2581, 1545 nr 2632; Wřfytki káty ich łą rozlicznego bogáctwá nápełniony á zobory ich rozlicznich bydląt trzody wychodzą [promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud, oves eorum fetosae, abundantes in egressibus suis, boves eorum crassae *Vulg Ps* 144/13] *RejPs* 213; *UstPraw* E4v; *BibRadz Ps* 50/9; *RejPos* 83; *KochPs* 75; gołpodarz z boiáźnią bronil řwey obory/ Záfunał w kowánych drzwiách dębowe zapory. *KlonWor* 24.

*W połączeniach szeregowych (9): RejWiz 12; RejPos 83; Bo nie iednoć to łą dáry Boże co ie iedno oczymá w řkrzyni/ w oborze álbo w komorze widzieć możemy? RejZwierc 94; Miał też řzpiklerze dla pńzenice/ y piwnice dla win y oliwy/ á řtáynie dla rozmáitych zwierząt/ y obory dla bydłá [ordines gregum ad caulas]. *BudBib* 2.Par 32/28; Vrządnik káždy z nowego w Ieřieni ma Inwentarz řpifác wżyśtkiego co fie rodźi/ w gumnie/ w oborze/ w ogrodźie/ w łádu/ ná polu/ w řpizárniey/ y wřędy kędy iedno rzecz okaże *GostGosp* 66, 4; *KlonWor* 3, 25, 39.*

W przeciwstawieniach: »obora ... pasza, pole (2)« (3): NAprzod Dworká rządzna/ bydłá pilnie ma dogłędác/ ták źimie gdy ná oborze/ iáko też kiedy ná polu bywa. *GostGosp* 116, 86; Poiąłem nieboraká w polu/ nie w oborze/ Ná łące popyłkány/ ná świnim vgorze. *KlonWor* 19.

W porównaniach (3): Dzyelono ie [wzgardzone nieplodne białe głowy] od inřlych plodnych/ nie ináczey yáko czynyńa myedzy bydłem w oborze *GliczKsiąż* C5, B4; Alic to z máłym czáfem iáko gnoy

w oborze/ A iáko żebráczy płańcz tak fie wżytko porze/ A iáko márne plewy wżytko fie rozleci/
Ze tám ledwe zoftaná iedno márne śmieci. *RejZwierc* 270.

W charakterystycznych połączeniach: z obory ukraść, wyganiać, wywierać (wywrzeć) (2), wziąć;
zbudować (pobudować) oborę (2); w oborze chować, ukraść, zawarcie.

Przysłowia: poiąłbych y Swinię z obory/ Gdyby dała pieniądze/ do moiey komory. *BielSat* D4
[idem] *BielRozm* 31.

Gdzye dobytká nie będye/ tám obory puftę/ Gdzye dobytká doftátek/ tám dochody huftę.
BielKom B8.

Zwroty: »napęlniać obory« (1): A on záwdj obiecuie hoynie wżędj zá to nápełniać domy/ ftodołj/
y obory náfze [*benedictus [...] fructus... iumentorum tuorum, greges armentorum tuorum et caulae ovium
tuarum Vulg Deut 28/4*]. *RejPos* 83.

»do obory gnać (a. wganiać, a. wegnać)« = *stabulare pecus Mącz* [szyk zmienny] (4): ya kom ya
dwdzyeszthv gąszy zayąthych zeszkody nyeodbył gwalthem kthore gnał do obori szwoyey *ZapWar*
1503 nr 1947, 1512 nr 2105, 1534 nr 2410; *Mącz* 411c.

»zając (a. zajmować) do obory, do obory zajęty« [szyk zmienny] (3:1): yakom ya nyezayała bydla
vrodzonego andrżeya sandziego warszewskiego [...] do obory do lomyen *ZapWar* 1535 nr 2486;
UstPraw E4v; *SarnStat* 1160 [2 r.].

Wyrażenie: »obora owcza« (1): ZAprawdę záprawdę wam powiedam/ Kto nie wchodzi drzwiami
do obory owczey [*non intrans per ostium in ovile ovium*]/ ále wchodzi inędy/ ten iest złodziey y
zboycá. *BibRadz Ioann* 10/1.

Szeregi: »chlew i obora« [szyk 2:1] (3): *ZapWar* 1550 nr 2664; Zbuduyćiefz thedy miáftá dziatkom
wálfym/ á chlewy y obory owcam y dobytkom wálfym [*et caulas et stabula ovibus*] *Leop Num* 32/24;
Mącz 26b. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»nie z domu, ani z obory« (1): Nie będe brał z domu twego ćielcá/ áni z obory twey kozłá [*Non
accipiam e domo tua iuvenum, de septis tuis hircos*]. Abowiem wżytki zwierzętá lefne moie fą/ y
tyfiące zwierząt páfących fię po gorách. *BibRadz Ps* 50/9. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»obora abo komora« (1): Nie wierz y domowym: Bo ná cię zmowią/ co zginie z obory/ Abo z
komory. *KlonFlis* H4v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»mieszkanie i obora« (1): Y będzie kráiná pomorfka miefzkánien zgodnym páfterzom y oborámi
drobu [*Et erit regio maritima habitacula caulae pastorum, et septa pecorum*] *BudBib Soph* 2/6.

»obora, okoł« (1): Niehcę ia/ niehcę z twéy obory wołu/ Niehcę y kozłá z twoiego okołu [*non
accipiam de domo tua vitulos neque de gregibus tuis hircos Vulg Ps 49/9*] *KochPs* 75.

»owczarnia a obora« (1): Thedy oni bliżey przyftępiwífy/ rzekli: (Tylko) owczárnien nálfym owcám/
á obory bydłu [*caulas ovium fabricabimus et stabula iumentorum*]/ á dziatkam też nálfym miáftá
obronne pobuduiemy *Leop Num* 32/16.

»rola i obora« (1): Vrzędnik v rządneho Sláchćicá y v rządneho Kmiotká/ około roley y obory/
ma fie porządku včzyć/ gdy ma czás wolny *GostGosp* 8. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*]

»stajnia i (abo) obora« (3): *ZapWar* 1541 nr 2601; *Murm* 133; Bo ziemiá tá/ ná ktorey iestefmy
teraz/ iáko ftáynia ábo iáka oborá dla bydłá tylo vczyniona była: á ludzkie miefzkánie było/ gorne ony

pálace Rayłkie/ w ktore P. rodzice nálze pierwłze wprowadził. *SkarŻyw* 260. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»stodoła, obora« (2): Idźciełz potym ná podole/ Powieccie o mey łtodole/ Tákież o pułtey oborze *BielKom* A4; *GostGosp* 48. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*]

»obora, szopa« (1): W oborach/ w łzopach/ y ná mieyłcach godnych do tego/ miey łtáyne napráwne koniom/ áby po wsiach y w mieściech konie gościnne nie łtawály *GostGosp* 24.

Przen (36) :

a) Miejsce pobytu osób (5) : Ná dobrych páłtwikách páśc ie będeł/ á ná gorách wyłokich Izráelłkich miełzkáne ich będzie/ tám odpoczyną w oborách bełpiecznych [*ibi accubabunt in pascuis bonis*]/ á obfithymi páłtwiki wypála łię ná gorách Izráelłkich. *BibRadz Ez* 34/14.

obora czyja [*pron poss*] (4): [*złyduchy*] wierz mi łwych figłow nie zmiełzkáią broił/ A rozlicznie vmieią ty błazenki łtroił/ Ktorzy chodzą pułtopás/ á do ich obory/ Bywa źimie y lecie zówždy obłow łpory. *RejWiz* 138v; *RejPos* 19; *RejZwierc* 189; Y zgromádeł ia ołtátki łtádá moiego ze włzech źiem do ktorychem ie rołpędził y przyprowadzeł ie do obor ich/ áby łie mnożyły/ y wiele ich było [*et convertam eos ad rura sua, et crescent et multiplicabuntur Vulg Ier* 23/3]. *CzechRozm* 117.

Zwrot: »zagnać do obory« (1): A tu łie vcz nędzny człowieczeł/ iáko małz vydź onego okrutnego poborce czártá łprołnego [...] ktory zówždy popiłuie głowy tych ktorzy łą w połłufzeńłtwie iego/ á wyciąga ie ná okrutne podátki łwoieł/ czyháiąc ná to/ áby ie miáłto ciążey/ iáko niepołłufzneł/ zágnał do obory łwoiey *RejPos* 19.

b) O bożej owczarni (1) : Y drugieł teź owce mam ktore nie łą z they obory/ á potrzebá żebych thez y ony przywioldł [*Et alias oves habeo quae non sunt ex caula hac: et illas me oportet adducere*]/ bo głófu mego łłuchác będał/ y będzie iedná owczárnia y ieden páłtyrz. *BibRadz Ioann* 10/16.

c) Pogardliwie o innowiercach (1) : [Patrzcieź zał na pogroźki i na ich [*księży rzymskich*]] pochwałki: „Z waszej obory będał padać sie cegiełki”. *Apolog* 61.]

Wyrażenie: »domowa obora« (1): ábył tym ochotniey kopał á robił w tey winnicy Bożej/ áby oni wieprzowie dzicył/ ktorych y w domowych oborach łnadź dołycł mamy [...] wđdy mogli być iákokolwiek pohámowáni. *RejZwierc* 119v.

d) Metonimicznie: zwierzęta znajdujące się w oborze, stado; bogactwo (29) : Oborá pierwłzy fundámment gołłodárłtwá/ Ziemiáninowi álbo Oraczowi rządnemu. *GostGosp* 6; *SarnStat* 552, 644, 673, 695, 1278 [2 r.], 1310.

obora czyja [*w tym: pron poss* (10), *G sb* (1)] (11): *OrzRozm* R4v; *RejPos* 71, 115, 239v, 264v, 289; Azał łie iuż nam łzczęści w oborach náłzych? w łtadołach náłzych? y ná poloch náłzych? *RejZwierc* 192, 32v, 64, 192; *KołakSzczęśł* B3v.

W połączeniach szeregowych (17): otworzyłem gumná/ łtáyneł/ oborył/ piwnice y komory łwe bráćiey y łásiádom łwymł/ żywiąc á chowáiąc ie ku połługam twym *OrzRozm* R4v; *Grzegłm* A4v; *RejPos* 71v, 115, 179v, 239v, 264v, 289; [*Pan*] obiecał przekłinać dom iegoł/ pole iegoł/ łtadołęł/ oboreł/ y włzytko zebráne iegoł [*maledictus fructus ventris tui et fructus terrae tuae, armenta boum tuorum et greges ovium tuarum. Vulg Deut* 28/18]. *RejZwierc* 64, 32v, 192 [2 r.]; Tám nieprzebrána

komorá/ Y piwnicá/ y oborá. Doftánieć wam do nowégo/ W dómkách wżyftkiégo dobrégo KochMRot A4v; WerKaz 300; KołakSzczęśl B3v; GrabPospR L3v, L4v.

Zwroty: »z obory kraść« (1): MAło ná tym łotrowi/ iż z obory krádnie/ V kogo co w komorze y w kalećie/ zgádnie KlonWor 26.

»popustoszyć obory« (1):Zátym pyzyćiągnął [!] ná polá Dámáfzku czáfu żniwá/ á założywłzy ogień ná polách popálił wżytki zboża ich/ á popułthołzył obory y łtáda [et greges, et armenta dedit in deletionem]/ miáłtá połupił BibRadz Iudith 2/15. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»rozmnażać obory« (2): kto łie w nim wiernie/ pobożnie/ pomiernie/ á wedle woley iego záchowywáć będzie [...] obiecuie łie łtrzedz y rozmnażać obory ich/ łtodoły ich/ gumná ich RejZwierc 32v, 192.

peryfr. »wyczyścić obory« = *pozbawiać majątku* (1): nábudował Kościołow Káplic/ Ołtharzew/ ná káżdym mieyfcu/ łtráłżąc lud wymyłły łwymi y iáwnymi zdrádami/ doiąc thák głupi á zniewolony lud/ y thym Czyłcem wyczyściáiąc/ obory/ miełzki/ y kálety vbogich ludkow. GrzegŚm A4v.

Szeregi: »(i) gumno, (i) obora« (2): GostGosp 20; Gumno záfłże iáko gay: oborá iáko nátknęł. GostGospPon 170. [Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.]

»obora i stado« (1): BibRadz Iudith 2/15 cf »popustoszyć obory«. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

2. Posiadłość ziemska należąca do władcy, gdzie hodowano zwierzęta, a także przetrzymywano zajęty dobytek ruchomy (13) : [bydło zajęte w szkodzie] Do obory bliższéy z łpáši ma byđż zágńáné onégo Stárołtwá SarnStat 512.

Zwrot: »dać, dany, oddać do obory; dać z obory« [szyk 7:3] (6:1:2;1): Kto byđłá záiętego nieda do obory Krolewłkiey/ áłbo też błędnego do trzeciego dnia/ á ono byđło Wożny ze dwiemá łłáchćicomá záfłtanie: takowy ma być pozwan do Grodu/ o co winien odpowiedáć UstPraw Fv, F [5 r.], Fv; O Bydło záięte áłbo błędne/ którégoby do trzech dni do obory królewłkiéy nie oddano SarnStat 513, 675, 676.

Wyrażenie: »obora krolewska (a. kasztelańska)« (8): Iakom ya yemv nye zayal stada [...] anym ych chowal woborze oth godziny do godziny a nye poszłalem onych do obory Crolewsyey ZapWar 1534 nr 2410; UstPraw F [2 r.], Fv; FORESTA. Oborá Królewłka, Káfłteláńłka. SarnStat 675, 513, 675, 676.

3. Szalas, namiot (1) : O napiękniefłza międy niewiáłtámi/ iefłż nie wiefłz/ idźże łłádem trzody/ á pás kozki twoie podle obor páłterzew [iuxta tabernaculum pastorum]. BibRadz Cant 1/7.

4. Wyrażenie: »miejska obora« = *ogrodzony plac należący do miasta* (2) : pánowye dali polmork w myefłky oborzę [!] za then polmork kyędi stoy czyegelnycza. ZapKościar 1586/68v, 1586/67v.

Synonimy: 3. budka, namiot, stanie.

Cf **OBORNIK**